

Till Ålands Landskapsregering

Rapport idéutveckling för att stärka Åland

Grupp B

Härmed överlämnar vi ovan angivna rapport i enlighet med landskapsregeringens beslut av den 29 maj 2020 (ÅLR 2020/4278).

Mariehamn den 10 augusti 2020

Ingrid Zetterman
Ordförande

Wille Valve
Vice ordförande

Jessy Eckerman

Simon Holmström

Jesper Josefsson

Liz Mattsson

Simon Påvals

Christian Wikström

Niclas Slotte
Sekreterare

Rapport idéutveckling för att stärka Åland, Grupp B

Inledning

I och med de tre globala kriserna, pandemin covid – 19, den ekonomiska krisen och klimatkrisen ställs Åland inför stora utmaningar och anpassningsbehov. Situationen kräver omfattande omställningar av det åländska samhället.

Landskapsregeringen beslöt därför tillsätta tre fristående arbetsgrupper med uppgift att beskriva vilka utmaningar gruppen utgående från sina perspektiv ser samt rekommendera åtgärder för att hantera dem på kort och lång sikt. Förslagen bör enligt landskapsregeringens beslut stå i överensstämmelse med utvecklings- och hållbarhetsagendans vision "Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar" och beakta de sju övergripande strategiska målen.

I denna rapport redovisar Grupp B sitt arbete och sina tankar. Bland de idéer som gruppen föreslår önskar gruppen nedan lyfta fram några axplock:

- Ett ramverk för digital transformering bör arbetas fram. Ramverket bör ange tydliga riktlinjer och målsättningar i syfte att processförenkla och skapa bättre brukarvänlighet/nytta. Exempelvis måste antalet system som ska uppdateras och antalet manuella steg minskas i syfte att minska felhantering och skapa större effektivitet.
- Öppen API (applikationsprogrammeringsgränssnitt) och öppna data bör användas så långt som möjligt av samhället så att alla aktörer enkelt kan skapa programvara som skapar mervärde. Det offentliga trafikdata bör vara lättillgänglig för alla genom t.ex. öppna API:er.
- Åland kunde nischas för olika former av "nördturism". Åland kunde profilera sig som en ort för t.ex. Comicon, elbilsrace m.m. Åland kunde inrätta områden och stränder för naturism (nudism).
- En influencergala kunde hållas i syfte att öka marknadsföringen av Åland på sociala medier.
- En studiestödsberättigad kurs som syftar till att utbilda personer inom handel och besöksnäring för att stärka företagens marknadsföring genom sociala kanaler bör införas.
- För att hinna med att genomföra ett regeringsprogram bör en femårig mandatperiod i lagtinget införas.
- Omfattande politiska frågor borde förankras inte bara hos de politiska parterna utan även i samhället i stort. Större infrastrukturella satsningar som överskrider mandatperiodens längd förankras med bredast möjliga parlamentariska bas samt medborgarna för att skapa långsiktighet inom den offentliga planeringen av infrastruktur på Åland.
- Åland bör få igång s.k. 'Grön rehab' som kan skrivas på remiss mot t.ex. stress och utmattningsproblem. Grön rehab har potential att fungera som en exporttjänst och passar väl in i det servicebetonade näringslivet som finns på Åland.

- Åland kunde utveckla mat- och hantverksmarknader som återkommer under flera tidpunkter i Mariehamn, t.ex. i samband med julen och under sommaren i kombination med dagskryssningar till Åland i samarbete med rederierna.
- Överväga reparationskuponger, liksom friskvårdskuponger, eller liknande ekonomiska incitament för år 2021 i syfte att gynna småföretag som t.ex. reparerar skor, kläder, cyklar och teknik.
- Marknadsföra Åland kraftigare som bostadsort. Ett sätt kan vara att marknadsföra sig som en distansarbetsort och rikta sig till de som vill flytta hit men ändå behålla sitt arbete i det land där de bor. Åland kunde göras mer attraktivt för inflyttning genom att Åland får en egen sida på InfoFinland.
- De spridda insatserna för integration bör organiseras om till ett integrationshus enligt modell från Helsingfors i enlighet med principen "En dörr in".

Arbetsätt

Grupp B som består av ordföranden och vice talman Ingrid Zetterman, vice ordf. ltl. Wille Valve, ltl. Liz Mattsson, ltl. Simon Påvals, ltl. Jessy Eckerman, ltl. Jesper Josefsson, ltl. Simon Holmström, ministern Christian Wikström samt sekreteraren senior rättssakkunnig Niclas Slotte har haft nio möten. Gruppen har lagt förslag på olika konkreta förslag dels i det korta perspektivet (tre år) och dels i ett längre perspektiv (tio år). Gruppen har inledningsvis fått en beskrivning av det nya ekonomiska systemet för självstyrelsens finansiering som hölls av senior rättssakkunnig Niclas Slotte, en presentation om ÅSUB:s bedömning av covid-19 pandemins inverkan på Ålands ekonomi som hölls av forskningschefen Jouko Kinnunen samt en presentation av arbetet med bärkraft och utvecklings- och hållbarhetsagendan av hållbarhetsstrategen Micke Larsson.

Gruppen har under arbetets gång hört vd:n Kurtis Lindqvist vid LINX (The London Internet Exchange), rektorn Johanna Mattila vid Högskolan på Åland, biträdande professor Edvard Johansson vid Åbo akademi och styrelsemedlemmen Olof Widén vid Rederierna i Finland.

Gruppen har i sitt arbete identifierat ett antal områden där insatser kunde sättas in. Dessa områden har kategoriserats utgående från de sju strategiska utvecklingsmålen i hållbarhets- och utvecklingsagendan för Åland. Givet den situation som Åland befinner sig i har gruppen särskilt fokuserat på mål 1, 5 och 7 med nyckelorden som anges nedan.

- Mål 1 - sysselsättning, humankapitalet, ett samlat Åland och demokrati samt tillit.
- Mål 5 - lönsamhet, Ålandsbilden, sjöfarten, inflyttning och hållbar turism.
- Mål 7 - digitalisering (AI, robotisering), gröna investeringar och försörjningen.

Gruppen har under sitt arbete haft ett tillåtande arbetsätt och varit mycket restriktiva med att stryka idéer. Det innebär att gruppen enhälligt står bakom rapporten som helhet men att rapporten också innehåller åtgärder som inte har en majoritet bakom sig. Gruppen har vidare valt att lista idéer som Åland med fördel kunde vidareutveckla alternativt kunde förtjäna större satsningar.

Arbetsgruppen understryker vikten av att arbetet med hållbarhets- och utvecklingsagendan ska fortsätta. Landskapsregeringen och dess underlydande myndigheter ska agera så att man kan visa upp ett hållbart offentligt ledarskap såväl på hemmaplan som på internationella arenor.

I. Konkrete förslag i ett kortare (tre års) perspektiv

Inledningsvis har arbetsgruppen övervägt vilka åtgärder som skulle kunna vidtas i ett kortare (tre års) perspektiv.

Snabba åtgärder (2020-2021)

Arbetsgruppen har övervägt ett antal åtgärder i syfte att skapa snabba stöd med långsiktig effekt som stimulerar till sysselsättning, utan inbördes prioritering, och föreslår därför följande:

- Öka stödet för att byta oljepannor till fossilfria alternativ,
- Stöda utbyggnad av laddstolpar för elfordon i t.ex. de stora hamnarna,
- Utöka incitamenten till investeringar i syfte att stöda hållbar utveckling (t.ex. miljövänlig energiproduktion, recirkulering av vatten, kalkning, fosforfällor och dränering),
- Projektera så att landskapsregeringen har beredskap att lägga ut projekt då det finns behov av det i byggbranschen,
- Införa stöd till sensorer och automatisering i syfte att öka tillgänglighet och minska smittspridning (t.ex. dörrar, vattenkranar och övergångsställen),
- Överväga reparationskuponger, liksom friskvårdskuponger, eller liknande ekonomiska incitament i syfte att gynna småföretag som t.ex. reparerar skor, kläder, cyklar och teknik,
- Införa studiestödsberättigad kurs som syftar till att utbilda personer inom handel och besöksnäring för att stärka företagens marknadsföring genom sociala kanaler,
- Prioritera utbildningar inom digitala färdigheter för att öka rörligheten på arbetsmarknaden,
- Utveckla naturvetenskapliga/tekniska basår på Högskolan på Åland och gymnasialstadiet.

De ovan nämnda åtgärderna har efter beslut i arbetsgruppen muntligen tillställts landskapsregeringen vid en överläggning den 23 juni 2020.

Ålands attraktionskraft

Centralt för Ålands utveckling, både för besöksnäringen och för ökad inflyttning, är att öka attraktionskraften. Arbetsgruppen har därför övervägt följande åtgärder:

Besöksnäring

- Nischade turistprodukter, såsom "Nördturism", bör paketeras bättre och syftet bör vara att öka turismen under andra delar av året än sommaren.
- Utveckla offentliga parker och naturrum för att locka barnfamiljer.
- Förstärka arbetet för att Åland kunde vara en ort där t.ex. framtida Robinson-program kan spelas in.
- Utveckla firandet av självstyrelsedagen med exempelvis en Åland karneval under en vecka i juni runt självstyrelsedagen. Gör självstyrelsedagen till en röd dag för alla.
- En influencergala kunde hållas i syfte att öka marknadsföringen av Åland på sociala medier.
- Utveckla en log- och bryggdansvecka. Överväg även att etablera en utomhus tangofestival i syfte att öka den finländska turismen.

- En intensivare marknadsföring av Åland som träningsort kunde genomföras med beaktande av Ålands speciella natur och geografi.
- Åländska vandrings- och vattenleder bör göras mer tillgängliga, t.ex. via en samlad portal, och rustas upp. Anlägg gärna nya cykel-, paddel-, rid-, och vandringsleder.
- Åland kunde bli ett centrum för pilgrimsvandring och naturturism.
- Anordna ett postledslopp från Stockholm till Åbo.

Inflyttning

- Bostadsmarknaden bör breddas och utvecklas. Det ska vara lätt att hitta bostad och etablera sociala kontakter.
- För att förhindra förfallande hus på landsbygden och i skärgården bör ett byggnadsvårdstöd erbjudas. Innehavare av gamla byggnader får därigenom stöd för inköp av hållbara byggmaterial där syftet är att renovera en obebodd gammal byggnad för boendeändamål.
- Göra Åland attraktivt för inflyttning genom att Åland får en egen sida på InfoFinland.
- De spridda insatserna för integration organiseras om till ett integrationshus enligt modell från Helsingfors i enlighet med principen om "En dörr in".
- SFI-kurser digitalt och flexibelt bör införas.
- Det bör bli attraktivt att flytta hem efter studierna varför man bör överväga att delvis efterskänka studielån för de som återflyttar under minst fem år.
- Marknadsföra Åland kraftigare som bostadsort. Ett sätt kan vara att marknadsföra sig som en distansarbetsort och rikta sig till de som vill flytta hit men ändå behålla sitt arbete i det land där de bor. Förutom de fördelar som Åland har bör man även paketera det med info kring t.ex. kontorshotell, skatt, sjukvård osv. för att göra tröskeln så låg som möjligt.
- Åland ska bli världens bästa plats att föda barn på genom att utveckla för- och eftervård.

Ekonomi och näringsliv

En stark ekonomi och ett utvecklat produktivt näringsliv är viktiga byggstenar för att samhället ska ha goda förutsättningar att tillhandahålla service och bastjänster. För att säkerställa detta har arbetsgruppen övervägt följande åtgärder:

- Ett mentorskapsprogram bör utvecklas för ett hållbart ledarskap.
- Investeringsstöd och uppstartsstöd för gröna företagsidéer bör införas för att skapa incitament för näringslivets omställning. Enbart företag som har en hållbarhetsplan bör kunna få bidrag.
- Arbetsgruppen framhåller att relationer bör byggas både med Finland och Sverige i syfte att säkerställa att sjöfartsstöden blir kvar.
- Landskapsregeringen bör tillsammans med näringslivet ta fram utbildning om att sälja över skattegränsen.
- Projekt med mål att öka åländsk produktutveckling och exportvärde bör startas upp. Det finns stor efterfrågan på åländska livsmedelsprodukter, både förädlade produkter och specialgrödor. Det behövs kontinuerliga projekt inom produktutveckling (coachning/kunskapsöverföring), företagsutveckling och marknadsutveckling för att Åland skall kunna möta upp efterfrågan och bli mer känd som en matdestination i Finland.
- Liberalisera lagstiftning i syfte att skapa enklare och tydligare regler som grundar sig på ökad tillit och mindre kontroll.
- Den offentliga ekonomin måste balanseras genom ett program från och med år 2022.

- Ett mer utvecklat program för representation i framförallt Finland bör utvecklas i syfte att öka kunskapen om Åland hos politiker och tjänstemän.
- Ålandsambassadörer kan utses som skulle ha till uppgift att informera om Åland och självstyrelsen.
- Få igång s.k. 'Grön rehab' som kan skrivas på remiss mot t.ex. stress och utmattningsproblem. Grön rehab har potential att fungera som en exporttjänst.

Digital transformering

Arbetsgruppen föreslår digital transformering framom digitalisering. Digital transformering är viktigt i syfte att skapa goda förutsättningar både för näringsliv och samhället i stort. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Ett ramverk för digital transformering bör arbetas fram som stöd för utvecklingen. Ramverket bör ange tydliga riktlinjer och målsättningar i syfte att processförenkla och skapa bättre brukarvänlighet/nytta. Exempelvis måste antalet system som ska uppdateras och antalet manuella steg minskas i syfte att minska felhantering och skapa större effektivitet.
- IT-kompetensen inom landskapsregeringen måste stärkas både genom satsning på breddkompetens och spetskompetens.
- Förstärk IT-(infra)strukturen och 5 G ska vara tillgängligt på hela Åland.
- Läroinrättningarna på Åland bör ges resurser att prioritera IT.
- Öppen API (applikationsprogrammeringsgränssnitt) och öppna data bör användas så långt som möjligt av samhället så att alla aktörer enkelt kan skapa programvara som skapar mervärde.

Sysselsättning och kompetensutveckling

Fokus bör ligga på att skapa åtgärder som minimerar arbetslösheten i alla åldersgrupper och som möjliggör kompetensutveckling. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Det sociala arbetet bör utvecklas i grundskolorna (t.ex. ökade insatser av skolvårdar och skolcoacher).
- Sommarjobbssedlar bör införas för ungdomar över hela Åland.
- Erfarenheterna från konceptet "sommarjobbsspraktikant" bör tas tillvara för att vidare utveckla sysselsättningsåtgärder.
- Distanskurser och distansutbildning bör utvecklas inom Högskolan på Åland.
- Ett närmare samarbete kunde utvecklas mellan Högskolan på Åland, livsmedelsindustrin och jordbruket.
- Det vore även viktigt att inspirera till självhushållning och t.ex. arrangera workshops där man kan "sälja" en morotsrad.
- Den generella digitala kompetensen bör ökas genom utbildningsinsatser och på så sätt öka rörligheten på arbetsmarknaden.
- Utveckla matchningen på arbetsmarknaden med t.ex. praktikplatssystem både för offentlig och privat sektor samt satsningar på vuxenutbildning till t.ex. närvårdare.

Reformer

Arbetsgruppen anser att det är viktigt för samhällsutvecklingen att relevanta reformer genomförs. Arbetsgruppen har diskuterat följande reformer:

- En kommunreform och ökat kommunalt samarbete kunde vara sätt att stärka samhällsutvecklingen.
- En utvecklad fysisk strukturutveckling för hela Åland kunde medföra positiva effekter.
- Otidsenliga eller onödiga avdrag i kommunalbeskattningen bör moderniseras eller tas bort.
- Stödsystem riktas så att de stöder hållbar omställning.

Cirkulär ekonomi

En cirkulär ekonomi, där avfall ses som resurs och där skadliga ämnen fasats ur systemen, är något som även på kort sikt kunde utvecklas vidare. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- En kommission för cirkulär ekonomi tillsätts med aktörer från det offentliga, näringslivet och tredje sektorn. Kommissionen syftar till att öka samhällets kapacitet att implementera affärsdrivande design-, produktions-, konsumtions- och avfallslösningar på Åland.
- En öppen resursportal byggs upp så att sådana med materielbehov och materielöverflöd kan mötas.
- Riktade stödmöjligheter införs för att minska näringsläckaget till vattendrag och havsmiljö. Ökad näringscirkulation medför positiva effekter för biologisk mångfald och jordbrukets produktivitet.

Trafikfrågor

Trafikfrågorna är centrala för både ekonomisk utveckling och hållbarhet. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Elbils- och elcykelpremier kunde övervägas.
- Utveckla kollektivtrafiken särskilt mellan och inom tätorterna. Det vore även viktigt att möjliggöra att digitalt följa trafiken både för användare och andra aktörer.
- Det offentliga trafikdata bör vara lättillgänglig för alla genom t.ex. öppna API:er.
- Nyttjandegraden förbättras inom kollektivtrafiken och skärgårdstrafiken genom användarvänliga digitala gränssnitt där kunden smidigt kan boka och betala biljetter samt planera sin resa.
- Större infrastrukturella satsningar som överskrider mandatperiodens längd förankras med bredast möjliga parlamentariska bas samt medborgarna för att skapa långsiktighet inom den offentliga planeringen av infrastruktur på Åland.
- Förutsättningarna för förarlösa linfärjor utreds och implementeras om möjligt i den åländska skärgårdstrafiken.
- Ta initiativ till samverkan mellan för Åland viktiga sjöfartsnoder i Östersjön. Samverkan ska syfta till att lägga upp gemensamma målsättningar för att nå hållbarhetsutmaningarna.

II. Konkreta förslag i ett längre (tio års) perspektiv

I denna andra del har arbetsgruppen övervägt åtgärder i det lite längre (tio års) perspektivet.

Näringsliv

Näringslivets förutsättningar för hållbar tillväxt är av central betydelse för samhällsutvecklingen. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Ålands företag och ålänningar ska ha en så krångelfri tillvaro som möjligt, vilket stärker Ålands attraktionskraft. Regler och förfaranden måste förenklas så mycket som möjligt så företagen kan växa och skapa fler arbetstillfällen. Landskapsregeringen kan vid behov befästa serviceprincipen för de fristående myndigheterna. Varje ärendehelhet bör göras så smidig som möjligt för den som vänder sig till en myndighet, företagare eller ålänning.
- Att aktivt arbeta med hållbarhetsfrågor ska vara en självklarhet för aktörer som erhåller offentliga stöd.
- Startstöd för generationsväxling inom företagande och jordbruk bör utvecklas.
- Innovativa pilotprojekt finansieras genom t.ex. en omställningsfond, gröna obligationer eller gröna krediter (landskapsgarantier).
- E-handeln bör förenklas så att handeln utvecklas mellan Åland och omvärlden.
- Vasskördens potential bör lyftas i syfte att skapa energi och miljövänliga gödselmedel.
- Nya specialgrödor bör stödas inom jordbruket och kunskapsöverföringen förbättras.
- Fiskodlingen måste ställa om till mer hållbara och innovativa lösningar (t.ex. semislutna system).
- Större offentliga upphandlingar bör marknadsföras i Sverige och Finland i syfte att öka konkurrensen och minska samhällets kostnader.
- För att garantera arbetskraft på hela Åland är det viktigt att befolkningstillväxten inte bara sker i tätorterna utan även på landsbygden och i skärgården.

Självstyrelseutveckling

Självstyrelseutvecklingen är viktig för samhällsbyggandet och för att åstadkomma legala möjligheter att på egen hand utveckla det åländska samhället. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- För att förverkliga hållbarhetsagendan måste Åland få ökad lagstiftningsbehörighet bl.a. inom beskattningsområdet så att man i högre grad än i Finland kunde genomföra grön skatteväxling.
- Självstyrelsen behöver få ökad behörighet för att säkra framtida transporter även under kristid.
- Åland bör få en starkare internationell ställning och inflytande på internationella arenor t.ex. genom EU-parlamentsplats, observatörsplats i FN, egen medlemsplats i UNESCO och CBSS, eller genom att själva vara värd för internationella organisationer.
- Åland ska säkra att man utgör basen för ungdomsrörelsen ReGeneration 2030.

Sysselsättning och kompetensutveckling

Kompetensutveckling är centralt för en utvecklad arbetsmarknad som svarar mot morgondagens krav. Åland ska bli bäst i världen gällande matchning på arbetsmarknaden. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Eftersträva rätt både till hel- och deltid (frivillig arbetsdelning) inom offentlig sektor.
- Överväg någon form av certifiering som "planetskötare". Certifieringen ska gälla yrken med hållbart förvaltare av planetära resurser och nå internationell status.
- Ge Högskolan på Åland resurser för hållbarhetsforskning.
- Läroanstalter bör ges ett tydligt uppdrag att bibehålla ålänningarnas rörlighet på arbetsmarknaden med beaktande av digitalisering och andra förändringar på arbetsmarknaden.
- Ökad individuell och mer jämställd lönesättning inom offentlig sektor.
- Åland ska vara centrum för mathantverk i Norden.
- Utveckla karriärstegar inom offentlig sektor.
- Skapa teknikutbildningar för omsorgs- och vårdsektorn (dels för att öka antalet arbetstagare inom vård dels för att få kompetens för att sköta välfärdstekniken).
- Det är viktigt att det skapas arbetsplatser i det privata näringslivet och politiken ska inte styra entreprenörskapet. Politiken ska främja en näringslivsvänlig kultur inom hela landskapet. Det åländska utbildningsväsendet måste ha täta relationer med såväl näringslivet som med AMS för att säkerställa tillräcklig kompetens för arbetsmarknadens behov.
- I arbetsgruppen har också basinkomst diskuterats.

Digital transformering

Arbetsgruppen anser att man bör lämna begreppet digitalisering därhän och fokus läggs på "digital transformering". Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Skapa en enklare vardag för både företag och medborgare i olika myndighetsprocesser.
- Åland måste våga processutveckla bortom befintliga strukturer.
- Utgångspunkten är att all kontakt med myndigheter ska ske digitalt.
- Digitala system kunde utvecklas för bättre distribution av lokala produkter.
- Alla åländska myndighetssystem ska vara samkoordinerade enligt principen "En dörr in".
- Även i en digital värld ska äldre garanteras sociala kontakter i situationer som den i samband med pandemin med fysisk distansering.
- Möjligheter till AI och robotisering måste tas tillvara i alla sektorer.

Besöksnäring

Arbetsgruppen har diskuterat utveckling av besöksnäringens verksamhetsförutsättningar. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder

- Ekoturism är paraplyet för den åländska besöksnäringen. Landskapsregeringen främjar särskilt idrotts-, cykel-, natur-, friluft- och annan relaterad upplevelseturism med låg miljöpåverkan.

- Att Åland kunde nischas för olika former av "nördturism". Åland kunde profilera sig som en ort för t.ex. Comicon, elbilsrace m.m.
- Tänk nytt t.ex. singelvandringar och luftballongdejting.
- Arbetsgruppen föreslår vidare att Åland kunde inrätta områden och stränder för naturism (nudism). Åland, med sina tusentals små öar och stränder, skulle ha goda förutsättningar att skapa avskilda områden i nära samarbete med markägare, turistföretagare, researrangörer, lokalbefolkning, myndigheter m.m. i syfte att utveckla ett bra koncept kring detta.
- Sporra eldsjälar som sätter Åland på kartan. Det åländska annorlundaskapet säljer.
- Åland kunde utveckla mat- och hantverksmarknader som återkommer under flera tidpunkter i Mariehamn, t.ex. i samband med julen och under sommaren i kombination med dagskryssningar till Åland i samarbete med rederierna.

Trafiken

Trafikfrågorna är viktiga i framtiden inte minst när det gäller att förbättra samhällets hållbarhet. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- Alternativa hållbara förbindelser mellan Åland och omvärlden utreds i syfte att Åland fortsatt ska vara en nod för de nordiska transporterna.
- Ringvägar börjar byggas och färjeförbindelser skapas så att man kan ta sig runt på Åland snabbt och flexibelt.
- Skärgårdstrafiken blir till största delen fossilfri.
- Autonoma färjor och autonoma fordon är infört i trafiken på Åland.
- Gröna elfordonspooler finns tillgängliga i alla större byar/samhällen på Åland.
- Åland blir en testregion för elektriska flyg till och från Åland (med åländsk vindel).
- Den åländska traktorparken drivs med förnybara drivmedel.

Tillit och demokrati

Flera lagstiftningsområden t.ex. planeringslagstiftningen ställer krav på höranden och samråd. Demokratin borde utvecklas t.ex. genom deliberativ demokrati. Arbetsgruppen har övervägt följande åtgärder:

- För att hinna med att genomföra ett regeringsprogram bör en femårig mandatperiod i lagtinget införas.
- En app kunde byggas för snabb respons från medborgarna i politiska frågor.
- Större politiska frågor borde förankras inte bara hos de politiska parterna utan även i samhället i stort.
- För Åland är ett starkt nordiskt samarbete viktigt. Ett starkt Norden med få gränshinder bör eftersträvas. Kunskapen om de nordiska institutionerna bör höjas.

Ekonomiska grundförutsättningar

För ett starkt samhälle krävs ekonomiska planer och åtgärder. Arbetsgruppen har konstaterat att:

- Landskapsregeringen behöver återskapa en ekonomisk buffert för kommande kriser.
- Den tredje sektorn bör ha en finansieringsmodell som inte till lika stor grad är beroende av PAF:s framgångar.
- Landskapsregeringen måste uppnå en långsiktig balans mellan utgifter och inkomster.